

مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی

اقتصاد به زبان ساده

(شماره ۱)

تهیه شده در:

معاونت اقتصادی

مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی

۲۹ آذر ماه ۱۳۹۲

پیشگفتار

به منظور آشنایی هرچه بیشتر علاقمندان با مفاهیم اقتصادی و به کارگیری صحیح این موارد در تحلیل های اقتصادی محیط کسب و کار، ایده تهیه و ارائه بروشورهایی با عنوان "اقتصاد به زبان ساده" در معاونت اقتصادی اتاق ایران طرح گردید و توسط مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی به اجرا درآمد. نسخه پیش رو، نخستین خروجی این ایده است که بدون شک برای برخی از اعضاء محترم هیئت نمایندگان به صورت مؤثر، مفید فایده خواهد بود. به همین منظور برای بهبود نسخه های بعدی این بروشور، در انتها یک فرم ارزیابی تهیه و تنظیم گردیده است که خواهشمندیم فرم مذکور را تکمیل و از طریق دبیر کمیسیون خود یا آدرس ایمیل research-center@iccim.ir مرکز را از نظرات ارزشمند خود آگاه سازید.

تولید ناخالص داخلی (GDP)

در میان شاخص های اقتصاد کلان، تولید ناخالص داخلی از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و به عنوان یکی از مهمترین شاخص های اقتصادی در تجزیه و تحلیل ها مورد استفاده قرار می گیرد. تولید ناخالص داخلی، بیانگر ارزش کالاها و خدماتی نهایی تولید شده در اقتصاد یک کشور در یک دوره زمانی معین (معمولاً یکساله) می باشد که برای محاسبه آن سه روش وجود دارد:

۱- روش مخارج یا هزینه نهایی

محصولات تولید شده در داخل کشور به صورت های مختلف به مصرف می رسند. تولید ناخالص داخلی را می توان با جمع خریدها و مخارج صرف شده برای کالاها و خدمات نهایی به دست آورد که روش مخارج یا هزینه نهایی نامیده می شود.

۲- روش درآمد عوامل تولید

فرآیند تولید، برای صاحبان عوامل تولید ایجاد درآمد می کند. از مجموع درآمد ایجاد شده برای عوامل تولید، تولید ناخالص داخلی قابل محاسبه می باشد که بیانگر روش درآمد عوامل تولید است.

۳- روش ارزش افزوده

هر یک از محصولات تولید شده در اقتصاد به منظور تبدیل به محصول نهایی، چندین مرحله را طی می‌کنند که در هر مرحله از تولید، ارزش پولی آن محصول افزایش می‌یابد. به افزایش ارزش پولی یک کالا بر اثر انجام کار یا خدمتی بر روی آن که سبب تغییر کاربرد، کیفیت و تسهیل مصرف آن می‌گردد، ارزش افزوده گفته می‌شود. در حقیقت ارزش افزوده ما به التفاوت ارزش فروش کالاها و خدمات و ارزش مواد اولیه و ملزومات به کار رفته در فرآیند تولید است. از طریق محاسبه ارزش افزوده ایجاد شده در هر فعالیت و جمع ارزش افزوده های کل اقتصاد، می‌توان تولید ناخالص داخلی را محاسبه نمود. در حساب‌های ملی ایران، روش ارزش افزوده به عنوان روش اصلی برای محاسبه تولید ناخالص داخلی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

تولید ناخالص داخلی و اجزای آن، انعکاسی از تغییرات قیمت کالاها و خدمات و همچنین تغییرات مقدار آنها می‌باشد. یکی از اهداف محاسبه تولید ناخالص داخلی، ارزیابی و مقایسه آن با سال‌های گذشته است. در جدول (۱) وضعیت تولید ناخالص داخلی ایران در مقایسه با کشورهای همسایه در سال ۲۰۱۴ براساس قیمت جاری و ثابت نشان داده شده است. از آنجا که تولید ناخالص داخلی براساس قیمت جاری، تصویر درستی از افزایش واقعی تولید و مصرف کالاها ارائه نمی‌دهد و همراه با تورم است، بنابراین برای اینکه ارزش تولید کالاها و خدمات سال‌های مختلف باهم قابل مقایسه باشد و دریابیم که چه میزان از افزایش ارزش تولیدات بر اثر افزایش واقعی تولید است، یک سال به عنوان سال پایه در نظر گرفته می‌شود و به این نحو اثر تورم از تولید ناخالص داخلی حذف می‌گردد.

جدول شماره ۱: تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب در سال ۲۰۱۴ (میلیارد دلار)

کشور	تولید ناخالص داخلی (بر حسب قیمت جاری)	تولید ناخالص داخلی (بر حسب قیمت ثابت سال ۲۰۰۵)
ایران	۴۱۵	۲۳۱
عربستان	۷۴۶	۵۲۳
امارات	۴۰۱	۲۴۳
ترکیه	۷۹۹	۶۷۳

Source : World Bank

سرانه تولید ناخالص داخلی

شاخص سرانه تولید ناخالص داخلی برای مقایسه عملکرد اقتصادی کشورها استفاده می‌شود و از تقسیم تولید ناخالص داخلی کشور بر جمعیت آن کشور حاصل می‌گردد. در جدول (۲) سرانه تولید ناخالص داخلی ایران در مقایسه با کشورهای همسایه در سال ۲۰۱۴ نشان داده شده است.

جدول (۲): سرانه تولید ناخالص داخلی کشورهای منتخب در سال ۲۰۱۴ (دلار)

سرانه تولید ناخالص داخلی (بر حسب قیمت ثابت سال ۲۰۰۵)	سرانه تولید ناخالص داخلی (بر حسب قیمت جاری)	کشور
۲۹۶۲	۵۳۱۵	ایران
۱۶۹۴۴	۲۴۱۶۱	عربستان
۲۶۷۹۳	۴۴۲۰۴	امارات
۸۸۶۱	۱۰۵۳۰	ترکیه

Source : World Bank

تولید ناخالص ملی (GNP)

منظور از تولید ناخالص داخلی، ارزش کالاها و خدمات نهایی تولید شده در داخل یک کشور می‌باشد اما تولید ناخالص ملی متمرکز بر ارزش کالاها و خدمات نهایی تولید شده توسط افراد و سرمایه‌های یک کشور می‌باشد که ممکن است فعالیت‌های افراد در خارج از محدوده جغرافیای نیز صورت گرفته باشد. لذا برای محاسبه تولید ناخالص ملی، ابتدا معادل تولید و درآمدهای که اشخاص و سرمایه‌های ایرانی در خارج ایجاد می‌کنند را به تولید ناخالص داخلی اضافه می‌کنیم. سپس معادل تولید و درآمدهای که اشخاص و سرمایه‌های خارجی در ایران ایجاد می‌کنند را کسر کرده تا به این نحو تولید ناخالص ملی محاسبه گردد.

نگاهی به تولید ناخالص داخلی ایران

در ایران سهم نفت و فرآورده‌های نفتی در تولید ناخالص داخلی بسیار بالا است که این وابستگی به نفت لطمات جبران‌ناپذیری را به اقتصاد کشور وارد آورده است. سایر تولیدات غیرنفتی نیز غالباً تولیداتی با ارزش افزوده کم می‌باشند که توان لازم را برای دستیابی به

رشد های بالای اقتصادی را ندارند. از اینرو چنانچه کشور بخواهد در مسیر رشد و توسعه گام- های محکمی بردارد، باید بازبینی جدی در این خصوص صورت گیرد. کاهش وابستگی تولید ناخالص داخلی به نفت و ایجاد تنوع در تولیدات با ارزش افزوده بالا، مستلزم برنامه ریزی های منسجم از سوی سیاستگذاران اقتصادی کشور است.

شاخص قیمت

شاخص قیمت بیانگر میانگین وزنی نسبت قیمت سبد معینی از کالاها و خدمات در سال مورد نظر به قیمت همان کالاها و خدمات در سال پایه می باشد.

۱- شاخص بهای مصرف کننده

یکی از مهمترین شاخص های قیمت به عنوان نماگری برای سنجش نرخ تورم و قدرت خرید پول داخلی در هر کشور، شاخص بهای مصرف کننده می باشد که در کشور ایران، شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی نیز نامیده می شود. این شاخص، قیمت سبد معینی از کالاها و خدمات که توسط مصرف کنندگان خریداری می شود را اندازه گیری می کند و نشان دهنده میانگین وزنی نسبت قیمت معینی از کالاها و خدمات مصرفی خانوارها در سال مورد نظر به قیمت همان کالاها و خدمات در سال پایه می باشد. از آنجایی که برای محاسبه این شاخص، از قیمت های خرده فروشی پرداخت شده توسط مصرف کنندگان استفاده می شود، بنابراین شاخص مذکور انعکاس دهنده وضعیت هزینه های زندگی و تغییرات آن است. از شاخص مذکور برای طراحی برنامه های رفاهی و تامین اجتماعی و تعدیل مزد و حقوق در قراردادهای دوجانبه استفاده می شود و همچنین به عنوان مهمترین معیار سنجش میزان تورم در اقتصاد ایران اهمیت فراوان دارد.

۲- شاخص بهای تولید کننده

شاخص بهای تولید کننده یکی دیگر از شاخص های قیمت است که به جای اندازه گیری وضعیت قیمت هایی که عملاً توسط مصرف کنندگان برای کالاها و خدمات پرداخت می شود، وضعیت و تغییر قیمت هایی که در مراحل مختلف فرآیند تولید توسط تولید کنندگان وضع می - شود را اندازه گیری می کند. این شاخص علاوه بر کالاها و خدمات نهایی، کالاهای نیم ساخته

و مواد خام را هم شامل می‌شود و ابزار خوبی برای بررسی تغییرات هزینه تولید در صنایع و بخش‌های مختلف محسوب می‌شود.

۳- شاخص بهای کالاهای صادراتی

شاخص بهای کالاهای صادراتی، بیانگر تغییرات سطح عمومی قیمت کالاهای غیرنفتی صادراتی می‌باشد. از آنجا که برای تهیه این شاخص، قیمت ارز کالاهای صادر شده به قیمت ریالی تبدیل می‌شود، تغییرات این شاخص نمایانگر تغییرات قیمت کالاهای صادر شده در بازارهای جهانی و نوسانات نرخ ارز می‌باشد.

تورم

یکی از کاربردهای شاخص قیمت، محاسبه تورم می‌باشد. تورم بیانگر رشد شاخص قیمت‌ها بوده و براساس تغییر شاخص‌های قیمت طی یک دوره معین محاسبه می‌گردد. براساس شاخص‌های قیمتی موجود، می‌توان تورم برای مقاطع مختلف تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات محاسبه نمود.

۱- تورم تولیدکننده

از تغییرات شاخص بهای تولیدکننده در یک بازه زمانی مشخص، برای محاسبه تورم تولیدکننده استفاده می‌گردد. تورم تولیدکننده، تاثیر قابل توجهی بر تصمیم‌گیری صاحبان صنایع، سرمایه‌گذاران و حتی سیاستمداران خواهد داشت. در ادبیات اقتصادی از این شاخص به عنوان یک شاخص پیش‌نگر یاد می‌شود؛ به این معنی که با بررسی این شاخص می‌توان از سطح تغییر قیمت‌ها در بازار کالا و خدمات مصرفی یا تورم اطلاع کسب کرد. به بیان دیگر، هر افزایش یا کاهش قیمت در شاخص بهای تولیدکننده با یک وقفه زمانی در شاخص بهای مصرف‌کننده نیز مشاهده می‌شود. از این رو از تغییرات شاخص بهای تولیدکننده به عنوان پیشگویی برای تورم عنوان می‌کنند.

در جدول (۳) شاخص کل بهای تولیدکننده و تورم تولیدکننده طی سال‌های (۱۳۹۳-۱۳۸۸) نمایش داده شده است.

جدول (۳): شاخص بهای تولید کننده و تورم تولید کننده طی سال‌های (۱۳۸۸-۱۳۹۳)

سال	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
شاخص بهای تولید کننده	۶۳,۹	۷۴,۵	۱۰۰	۱۳۲,۴	۱۷۸,۱	۲۰۴,۵
تورم تولید کننده (درصد)	۷,۴	۱۶,۶	۳۴,۲	۳۴,۲	۳۴,۵	۱۴,۸

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۲- تورم مصرف کننده

از تغییرات شاخص قیمت مصرف کننده در یک بازه زمانی مشخص، برای محاسبه تورم مصرف کننده استفاده می‌گردد. در جدول (۴) اعداد سالانه شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی (شاخص تورم) و تورم طی سال‌های (۱۳۸۸-۱۳۹۳) قابل مشاهده است.

جدول (۴): شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی و تورم طی سال‌های (۱۳۸۸-۱۳۹۳)

سال	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
شاخص بهای کالا و خدمات مصرفی	۷۳,۳	۸۲,۳	۱۰۰	۱۳۰,۵	۱۷۵,۹	۲۰۳,۲
تورم (درصد)	۱۰,۸	۱۲,۴	۲۱,۵	۳۰,۵	۳۴,۷	۱۵,۶

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

انواع تورم‌های اعلام شده توسط بانک مرکزی

بانک مرکزی براساس دوره زمانی معین در محاسبه تورم، آمارهای مختلفی برای تورم ارائه می‌دهد که شامل موارد زیر می‌باشد:

۱- تورم ماهانه

تورم ماهانه تغییر قیمت کالاهای مصرفی یک خانوار را در هر ماه نسبت به ماه قبل آن نشان می‌دهد. در جدول (۵) این تورم برای اسفند ماه سال‌های (۱۳۹۱-۱۳۹۳) براساس سال پایه ۱۳۹۰ قابل مشاهده است و براساس آمار بانک مرکزی، تورم ماهانه در آبان ماه سال ۱۳۹۴ نیز به میزان ۰,۷ درصد می‌باشد.

جدول (۵): تورم ماهانه اسفند ماه طی سال‌های (۱۳۹۱-۱۳۹۳)

سال	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
تورم ماهانه (درصد)	۳,۹	۱,۲	۱,۳

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۲- تورم نقطه به نقطه

تورم نقطه به نقطه تغییر قیمت کالاها و خدمات مصرفی یک خانوار در هر ماه سال نسبت به ماه مشابه سال قبل آن را نشان می‌دهد. جدول (۶) تورم نقطه به نقطه اسفند ماه طی سال‌های (۱۳۹۳-۱۳۹۱) براساس سال پایه ۱۳۹۰ را نشان می‌دهد و طبق آمار بانک مرکزی در آبان ماه سال ۱۳۹۴ نیز این شاخص معادل ۱۰,۱ درصد است.

جدول (۶): تورم نقطه به نقطه اسفند ماه طی سال‌های (۱۳۹۳-۱۳۹۱)

سال	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
تورم نقطه به نقطه (درصد)	۴۱,۲	۱۹,۷	۱۶,۲

منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۳- تورم رسمی

تورم رسمی بیانگر میزان تغییر متوسط شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در ۱۲ ماهه منتهی به ماه مورد نظر نسبت به متوسط شاخص مذکور در ۱۲ ماهه منتهی به ماه مشابه سال قبل آن است. تورمی که در هر سال به عنوان تورم سالانه اعلام می‌گردد، همان تورم رسمی می‌باشد.

طبق آمار بانک مرکزی، شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی آبان ماه سال ۱۳۹۴ به عدد ۲۲۸,۷ رسید و تورم رسمی نیز در ماه مذکور معادل ۱۴,۳ درصد می‌باشد.

نگاهی به وضعیت تورم در ایران

در ایران طی چند دهه اخیر همواره تورم‌های بالا و دورقمی از جمله معضلات اساسی کشور بوده و سیاست‌های اقتصادی نادرست به افزایش آن در ۱۰ سال گذشته دامن زده است. تورم بالا در بخش تولید، توان تولیدکنندگان را برای افزایش سرمایه‌گذاری و تولید کاهش می‌دهد و در بخش مصرف، کاهش قدرت خرید خانوارها را به همراه خواهد داشت. طی دو سال اخیر با بهبود انتظارات مردم و کاهش نگرانی‌های ناشی از سیاست‌های نسنجیده دولت قبلی، توافق صورت گرفته و عملکرد بهتر دولت فعلی نسبت به دولت قبلی، نرخ تورم رو به کاهش گذاشته است.

فرم ارزیابی بروشور

۱- مفاهیم ارائه شده در بروشور اقتصاد به زبان ساده را تا چه میزان مفید ارزیابی می‌کنید؟

عالی □ خوب □ متوسط □ ضعیف □

۲- آیا با تهیه نسخه‌های بعدی بروشور موافقید؟

بلی □ خیر □

۳- پیشنهادات شما برای بهبود نسخه‌های بعدی بروشور چیست؟

.....

.....

.....

۴- از نظر شما در نسخه‌های بعدی بروشور، بایستی به معرفی چه متغیرها یا مفاهیم اقتصادی پرداخته شود؟

.....

.....

.....

لطفاً این فرم را پس از تکمیل جدا نموده و به دفتر مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی اتاق ایران تحویل فرمایید.